

ХРИСТИЯНСЬКИЙ ГОЛОС

УКРАЇНЬСКА ЦЕРКОВНА ГАЗЕТА • UKRAINISCHE KIRCHENZEITUNG

Ювілейний 2025 рік

Паломництво Надії до українського катедрального храму у Мюнхені 2

Хроніка війни

Випуск 75 «Хроніки періоду великої війни»..... 4

Без морально-етичних фундаментів неможливий тривалий мир та безпека у світі – підсумки Мюнхенського наукового симпозіуму 5

«Запах суниць», який розповідає про Патріарха Йосифа Сліпого 12

Блаженніший Святослав у Католицькому університеті Америки: «Бути в Києві під час війни – це благословення» 16

Блаженніший Святослав представив релігійний вимір війни проти України і ідеологію «руського міра» в Інституті Гудзона..... 17

«Самотність не була задумана Богом», – с. Антонія Зоряна Шелепило, МНІ, до молоді у Німеччині та країнах Скандинавії 19

У Канаді завершилася Одинадцята (82) сесія Постійного Синоду УГКЦ 20

«Сьогодні українці потребують єдності – внутрішньої і глобальної», – митрополит Борис Гудзяк..... 22

У Бучі відбулася Хресна дорога в пам'ять про невинно вбитих жертв війни 23

Фотовиставка «Хресна Дорога України: шлях болю, надії та незламності» 24

«Там, де є Церква, там є сильна українська громада», – Президент СКУ до священників Апостольського екзархату 26

Митрополит Борис Гудзяк в Університеті Нотр-Дам: «Україна дає світу надію і вчить не боятися»..... 28

У Каневі освячено престіл для новоутвореної парафії УГКЦ 29

Вірні УГКЦ звершили Ювілейну прощу до Канева 30

«Бог повірив в Україну!» – владика Венедикт Алексійчук 33

Відеоматеріали

Знаємо психологію росіян – можемо зруйнувати імперію / Мирослав Маринович, Сергій Жадан..... 35

Малі історії великої війни

Ми були свідками, як вмирають діти. Це був найважчий день, – маріуполець, військовослужбовець Павло Савченко 36

ПАЛОМНИЦТВО НАДІЇ ДО УКРАЇНСЬКОГО КАТЕДРАЛЬНОГО ХРАМУ У МЮНХЕНІ

29.03.2025 р.

У суботу, 29 березня, понад 60 паломників з української парафії Св. Івана Хрестителя, що у Верхній та Нижній Франконіях (громади міст Бамберг, Вюрцбург, Кобург, Кульмбах, Байройт та Гоф) з нагоди Ювілею 2025 Року здійснили паломництво Надії до українського катедрального храму у м. Мюнхен.

У євангельській проповіді адміністратор парафії о. Іван Сохан взурувався на прикладі Пресвятої Богородиці, Благовіщення якої Церква переживала на початку цього тижня: «Сьогодні ми за прикладом Пресвятої Богородиці, яка зачала у вірі Предвічне Слово Боже, сповнилась Надії Його народження і вирушила в дорогу до родички своєї Єлизавети, – також і ми з різних куточків нашої парафії, де ми зростали у вірі, прибули до нашого матірнього храму у Мюнхені, щоби розділити радість нашої надії та водночас утвердитися в ній разом із нашими братами і сестрами. І знову ж, як Марія, що після відвідин Єлизавети, повернулась до свого дому, також і ми з вами повертатимемось сьогодні після паломництва до своїх домівок, щоби там переживати дозрівання нашої Надії у Любові до Бога і ближніх».

Під час паломництва прочани мали можливість приступити до Святої Тайни Сповіді та прийняти Святе Причастя на Літургії, а на закінчення, по молитві Ювілейного Року та в наміренні Святішого Отця, – отримати повний відпуст.

Настоятель храму **о. Володимир Війтович** розповів гостям історію української церкви та громади м. Мюнхен, після чого Сестри Служебниці, що служать при парафії у Мюнхені, почастували паломників смачним українським обідом – борщем та варениками.

Завершилось паломництво незабутньою екскурсією Мюнхеном під керівництвом пана Юліяна, чудовими враженнями та світлинами на згадку.

**Бачачи твою проти полчищ сатанинських
смівлівість, всі чини ангельські з радістю пішли
вслід за тобою на битву за ім'я і славу свого
Владики, взиваючи: «Хто як Бог?»**

(з акафісту до св. Архистратига Михаїла)

Архистратиг Михаїл – скульптура роботи
Анатолія Куца, встановлена 2002 року
в Києві на Майдані Незалежності
на Печерських воротах

24.02.2022 – ?

Випуск 75 «Хроніки періоду великої війни»

Автор: **Александр Малаховський**

БЕЗ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ФУНДАМЕНТІВ НЕМОЖЛИВИЙ ТРИВАЛИЙ МИР ТА БЕЗПЕКА У СВІТІ – ПІДСУМКИ МЮНХЕНСЬКОГО НАУКОВОГО СИМПОЗІУМУ

13.02.2025 р.

12–13 лютого 2025 року УКУ організував у Мюнхені міжнародний симпозіум на тему *«Безпека в Європі: релігійні виміри війни та моральна відповідальність за мир»*. Захід зібрав науковців, політиків, дипломатів, громадських та церковних діячів для обговорення релігійного, морально-етичного виміру протистояння глобальній російській агресії та переосмислення викликів для безпеки в Європі й у світі. У матеріалі – короткі підсумки форуму та важливі думки, що прозвучали від учасників.

Симпозіум у Мюнхені, в Університеті Людвіга – Максиміліана [Ludwig-Maximilians-Universität München (LMU)], відбувається вже вдруге, і вперше у межах Мюнхенської безпекової конференції. Під час дводенної події доповідачі з України, США, Німеччини, Австрії, Італії, Польщі, Литви, Грузії, Бельгії та Люксембургу аналізували з різних перспектив питання релігійних та етичних вимірів і викликів війни, а також засад справедливого миру. Про це розповідає пресслужба Українського католицького університету.

«Те, що вдалося зібрати потужних доповідачів з різних країн, свідчить про велику довіру до нас, представників України. А це – фундамент для плідного діалогу, адже без довіри неможливо поділитися досвідом і творити нові сенси, – каже **Олег Турій**, проректор зі стратегічної співпраці та директор Інституту Історії Церкви УКУ. — До слова, ті з учасників, які раніше побували в нашому

університеті, відгукувалися, що на симпозіумі вони почувалися як в УКУ. Ми раді, що змогли передати до Мюнхена атмосферу, притаманну нашому університетові у Львові».

Володимир Турчиновський, декан Факультету суспільних наук та один з організаторів симпозіуму розказав, що такі заходи свідчать про готовність провідних міжнародних науковців, експертів та політиків осмислювати моральні та релігійні виміри безпеки, без яких неможливо уявити ані справедливий мир, ані побудову нового безпекового порядку у світі. Ще після минулорічного симпозіуму організатори, жертводавці та учасники дійшли думки, що потрібно обов'язково продовжувати і розвивати цю ініціативу.

«Цьогорічна подія підтвердила нашу інтуїцію про те, що такі заходи дуже потрібні зараз. Є відчуття, що симпозіум стає важливим внеском у розуміння гібридного та глобального впливу російської агресії і масштабу морального та духовного виклику, з яким ми та наші союзники в Європі та світі сьогодні конфронтуємо. А сама ідея, концепція симпозіуму, його прикладне та візійне значення міцніють та утверджуються», – каже Володимир Турчиновський.

Також зі слів декана варто відзначити, що цьогорічний форум скріпив інституційне партнерство й співпрацю УКУ, Нотр-Даму та Університету Людвіга – Максиміліана. А на базі цих трьох університетів, через долученість до симпозіуму, почала гуртуватися плеяда фахівців, експертів, аналітиків, які є чутливими до моральних та релігійних тем і питань і які готові вводити моральну, релігійну, етичну тематику у безпекову дискусію.

Ірина Фенно, співпрацівниця Центру УКУ в Києві, яка перебуває на стажуванні у Мюнхені і працювала над організацією симпозіуму, розповіла, що цей форум є важливим кроком в просуванні українського порядку денного на міжнародних майданчиках. *«Німецькомовний простір є дуже неоднорідним, де, з одного боку, відчувається велика підтримка України та українців у боротьбі за свободу і незалежність, але також представлені проросійські наративи та наївно-пацифістські настрої»*, – каже науковиця.

Ірина Фенно розповіла що панелі симпозіуму були цікавим через жваву й аргументовану дискусію довкола окремих тем.

«У ключових моментах відчувалась одностайність позицій спікерів симпозіуму, однак були також питання, що викликали дискусії, а саме: обговорення дієвості ненасильницького спротиву як інструменту в умовах російсько-української війни та окупації, або ж наскільки пацифізм може бути прийнятним, коли обстріли та ракетні атаки здійснюються щоденно. А також – у який спосіб налаштовуватись на примирення і якою у цьому процесі є роль Церков, – розповідає Ірина Фенно. — Від української сторони лунали сильні аргументи і проникливі свідчення про те, що означає щоденно проживати цю війну, з болем, втратами, моментами відчаю, але водночас з надією і сильним відчуттям потреби у справедливості і справедливому мирі».

Дослідниця зазначила, що виступи усіх доповідачів були цікавими й глибокими, адже представляли різні перспективи. Але особливо усіх вразив виступ Олександри Матвійчук, української активістки, очільниці «Центру громадянських свобод», нагородженого Нобелівською премією миру 2022 року.

«Олександра як правозахисниця наголосила на тому, скільки страшних воєнних злочинів щоденно чинять росіяни щодо українців, і тому задля досягнення справедливого і тривалого миру злочинці мають бути покарані. Мені ця думка відгукується, бо від початку війни я працюю у групі дослідників, які займаються документуванням воєнних злочинів проти релігійних спільнот», – каже пані Ірина.

НЕПОКАРАНЕ ЗЛО СТАЄ СИЛЬНІШИМ

Сама ж Олександра Матвійчук у коментарі розповіла: «Україна своїм прикладом демонструє, що не можна йти на компроміси зі злом, адже непокаране зло зростає, стає сильніше, і завойовує все нові виміри і території. Це не просто патетика, адже українці платять сьогодні найвищу ціну – власні життя. Тому цей симпозіум, на моє переконання, має величезне, передовсім, просвітницьке значення, адже ми часто не розуміємо, що люди, які не переживали наш досвід, бачать світ інакше. Наприклад, багато європейців щиро думають, що оскільки війна це жахливо, то окупація – це менше зло, бо тоді люди перестають страждати та помирати. І нам належить терпляче пояснювати, що окупація – це не закінчення людських страждань. Для багатьох людей – це тільки початок випробувань і болю».

Зі слів декана Факультету суспільних наук УКУ **Володимира Турчиновського** сьогодні на наших очах драматично руйнується міжнародний порядок, а з ним і міжнародна безпекова архітектура, яка опинилася на сипкому ґрунті ситуативних інтересів та домовленостей й позбавлена моральних підвалин.

«Міжнародне право – це не що інше як прийняття людьми певних принципів, цінностей, ідей і концепцій. І до тої міри, до якої наші суспільства визнають і бачать ці принципи, правила гри залишаються

для нас правилами гри. Через те, що моральний каркас міжнародного ладу заіржавів, Росії уже не вперше в історії вдалося струсити світом, викликаючи хаос та непевність і множаючи страх. І, якщо ми не віддамо належне моральній та духовній дійсності, зокрема справедливості і людській гідності, то спроба побудувати нову безпекову структуру і втримати тривалий мир буде, на жаль, приреченою на новий вибух страждань і болю», – каже пан Володимир.

Разом з тим, на його думку, європейські учасники симпозиуму показали, що розуміють масштаб української жертви та її життєствердну інвестицію у майбутнє Європи.

«Хоч усвідомлення того, що Україна захищає не лише себе, але й усю Європу дуже повільно вплітається в європейський суспільний, політичний та медійний дискурс, але все ж позитивна динаміка присутня. Також починає народжуватися розуміння того, що непокаране зло стає сильнішим та масштабується і тому наші європейські колеги не хочуть закладати "міну" сповільненої дії, яка знову ж "вибухне" бідною та стражданнями через коротший чи довший час. Інша річ – наразі не має чіткого розуміння, що означає не дати "закласти" цю "міну", – розповідає Володимир Турчиновський. — І третє – європейське середовище починає усвідомлювати, що справедливий мир не може з'явитися нізвідки, його треба відвоювати, а потім захистити і втримати у силовому полі цінностей і людської гідності. Більше того, Європа повинна бути готовою подбати про власну безпекову архітектуру сама в умовах, коли безпекова та партнерська парасолька США стає дуже непевною справою. Я бачу, що сьогодні Європа починає думати про себе цілісно, зріло і відповідально, усвідомлюючи себе не лише як Європу так би мовити м'якої сили, але і таку, яка має відважну, потужну поставу і готова відстоювати свої цінності та захищати спільне благо. Україна є ключовим елементом цієї візії та запорукою успішної трансформації».

Відтак симпозиум у Мюнхені дає впевненість, що академічне міжнародне середовище добре усвідомлює, що російсько-українська війна є глобальною загрозою. Німецький історик, дослідник історії Центрально-Східної Європи **Мартін Шульце Вессель** наголосив, що історія повторюється тоді, коли очільник держави не хоче позбутися імперських мрій.

«Очевидно, ситуація в сучасній Росії зараз повністю відрізняється від тої, що була за часів Пйотра І, але ми бачимо, що Путін обрав шлях, який повторює певні патерни імперської історії, – наголошує Мартін Шульце Вессель. — Сьогодні Україна робить багато для колективної безпеки, тому що війна Росії проти України – це також війна Росії проти Європи, Заходу, проти західних та загальнолюдських цінностей. І дуже важливо, що на цьому симпозиумі ми маємо нагоду перебувати у спільноті однодумців із спільними інтересами та цінностями і разом шукати підґрунтя для справедливого миру».

ВІЙНА ПІДСВІТЛЮЄ ВПЛИВ РЕЛІГІЇ У СУСПІЛЬСТВІ

Серед інших важливих тем, які лунали на конференції – обговорення ролі релігії та Церкви як інституції. **Клеменс Седмак** – директор Інституту європейських студій Університету Нотр-Дам, наголосив:

«З одного боку на конференції ми багато дізналися про відповідальність і небезпеку, яка приходить від інституціоналізованої (одержавленої) релігії – побудова імперіалізму в ім'я релігії та виправдання

війни Російською Православною Церквою. А з іншого боку ми бачимо, як віра в Бога дає сили українському народові, який відчуває більший потяг до духовних джерел стійкості. І я переконаний, що в час війни релігія дуже близька до людей, тому що вони знаходять Бога як остаточне джерело надії і сили у боротьбі, – каже Клеменс Седмак. — Також пригадую, коли почалася повномасштабна війна, я сказав, що, на жаль, вона породить багатьох мучеників і сьогодні ми бачимо багато героїчних облич, які віддали своє життя за Україну».

Що стосується впливу РПЦ то проректор УКУ Олег Турій наголосив, що вкрай важливо чітко розуміти всю відповідальність цієї «церкви».

«РПЦ не є невинною жертвою в руках влади, як дехто думає, вона сама запропонувала для путінського режиму геноцидальну ідеологію – а не навпаки. І взяла на себе добровільно роль пропагандистської машини, – підкреслює історик. — Тому, на думку багатьох дослідників, ця структура втратила свій, так би мовити, еклезіальний характер, бо своєю діяльністю дискредитує не лише цю «церкву», а й релігію як таку».

УКРАЇНА ПОВИННА НЕ ПРИПИНЯТИ ГОВОРИТИ ПРО СЕБЕ

У контексті дискусій про роль Церкви важливою була присутність та причетність до проведення симпозіуму владики **Богдана Дзюраха** – Апостольського екзарха УГКЦ у Німеччині та країнах Скандинавії. У коментарі він зазначив, що Україна повинна не припиняти розповідати про себе Заходу, зокрема Європі.

«Героїчна боротьба українців сама по собі є голосом правди, відваги, самопосягати, жертвності. Але Європа потребує також певного інтелектуального осмислення і не лише сучасної війни, а й також всього, що відбулося за останні трохи більше 30 років, з часу розпаду Радянського Союзу. Адже між цими процесами і російською агресією є прямий

зв'язок. І сьогодні Західний світ потребує роз'яснення цих зв'язків з наукової точки зору», – каже владика Богдан Дзюрах.

Також, на думку владики, симпозіум відкриває можливості для переосмислення того, «в якій точці розвитку перебуває зараз Європа, які перспективи її майбутнього і що Церква може зробити, щоб це майбутнє було справді гідне людини».

За його спостереженнями європейське середовище щораз більше відкривається до цього дискурсу:

«У порівнянні з минулорічним симпозіумом, ми бачимо ще ширше коло експертів серед спікерів і ще більше зацікавлення медіа. Знаковим є той факт, що велика Мюнхенська безпекова конференція відкрила свої двері для наративів, які напрацьовує симпозіум. Зокрема Голова постійної Мюнхенської безпекової конференції Вольфганг Ішінгер сказав, що 2008 року, коли він починав свою діяльність, не було жодної згадки про роль Церкви, а сьогодні релігійна перспектива, церковне мислення – в епіцентрі дискусії про безпеку. Це означає, що європейське середовище, зокрема політики, починають усвідомлювати, що без потужних, правдивих морально-етичних фундаментів тривалий мир і тривала безпека в Європі та світі є неможливі».

А також справедливий мир неможливий без поразки агресора – ця теза, зі слів Олега Турія, чітко прозвучала на симпозіумі: «Багатьох вразили слова Мартіна Єгера, посла Німеччини в Україні, який сказав, що Росія мусить програти, мовляв, поки цього не станеться, рано говорити про якусь нову систему безпеки. Тому поразка Росії має стати нашою спільною метою. В час, коли підтримка США стає дуже непевною, важливо, що в Європі є середовища, які все більше розуміють потребу не замирення, а, власне, поразки путінської Росії».

ПРО ПРАКТИЧНІ ПІДСУМКИ СИМПОЗІУМУ

Проректор Олег Турій також відзначив важливість факту проведення подібного симпозиуму так і його практичних підсумків.

«Осмислення етичного та релігійного виміру війни і відповідальності за мир – це те, що потребує часу та простору і, однозначно, цю розмову треба починати, якою б складною вона не видавалась. Дуже показово і зовсім не випадково, що цю тематику глибоко опрацьовує УКУ, адже університет вибудував ціннісну рамку підходу до різних суспільних питань, володіє унікальною експертизою, а також широкою мережею міжнародної співпраці. Тому ініціювати такі обговорення та створювати нагоди для зустрічей представників різних середовищ з метою осмислення складних тем та зміцнення партнерств – це важливе завдання. А наявність в пресі та соціальних медіа в Україні та закордоном матеріалів про симпозиум збільшує коло тих, хто задумується над цією проблематикою», – каже історик.

Також він зазначив, що за результатами роботи Мюнхенського симпозиуму планують англومовне видання збірника статей на зразок того, що підготували та опублікували за підсумками минулорічної конференції. *«Це ще один спосіб просувати український порядок денний»*, – підкреслює пан Олег.

Додамо, що підготовка та проведення наукового симпозиуму стали можливими завдяки співпраці Українського католицького університету із Університетом Людвіга – Максиміліана та Університетом Нотр-Дам – трьох відомих академічних установ з України, Німеччини та США, а також за підтримки Католицької Церкви через благодійну організацію «Renovabis», архієпархію Мюнхен-Фрайзінг й Апостольський екзархат для українців-католиків візантійського обряду в Німеччині та Скандинавії.

Пресслужба Секретаріату Синоду Єпископів УГКЦ;
текст: Оксана Левантович; світлини: Стефан Дмитришин

«Запах суниць», ЯКИЙ РОЗПОВІДАЄ ПРО ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО

17.02.2025 р.

В понеділок, 17 лютого, в 133-тю річницю з дня народження Йосифа Сліпого, у Львові, в Центрі митрополита Андрея Шептицького УКУ, внучата племінниця Патріарха Люба-Ольга Двуліт презентувала книгу «Запах суниць». Це є розповідь-спогади про свого дядька, зокрема, з подорожі і першого особистого знайомства з ним на засланні.

Свою розповідь Люба-Ольга Двуліт почала з біографії Йосифа Сліпого. Він народився 17 лютого 1892 р. в селі Заздрість Тернопільської області, був 8 дитиною. Детальніша розповідь була про часи випробувань.

11 квітня 1945 року 6 енкаведистів арештували митрополита Йосифа Сліпого, тодішнього очільника УГКЦ.

«Його повезли до Києва в слідчий ізолятор на той час НКВС. Тримали його там 1 рік 3 місяці. Він сидів в одиночній камері, спав на холодній підлозі. За той час було проведено 52 допити, які зайняли 309 годин 50 хвилин, у тому числі в 14 протоколах допитів не був вказаний час завершення самого допиту. А також було проведено 6 очних ставок. Суд засудив його

на 8 років з позбавленням громадянських прав на 3 роки та конфіскацією майна», – зазначила дослідниця.

17 січня 1953 р., наказом особливої наради видається розпорядження, щоби Йосифа Сліпого не відпускати додому після закінчення терміну, а відправити його в Єнісейський будинок інвалідів у Красноярський край під цілодобовий нагляд КДБ. В цьому будинку проживало 240 осіб. Йосифа Сліпого розмістили в палату №3, де було ще 6 мешканців.

«У будинку інвалідів митрополит не переставав відправляти Служби, сповідати людей, хрестити дітей та давати шлюб. Його постійно викликали і казали, що йому заборонено відправляти Службу, тому що Греко-Католицької Церкви не існує, а такий митрополит, як Йосиф Сліпий, ніде не зареєстрований», – розповідає Люба-Ольга Двуліт.

Вона пригадує, що її матір писала листи у держоргани, де прохала, щоб стрийка звільнили та щоб він переїхав до неї, адже термін покарання вийшов. Проте, вона отримала відмову.

Завдяки документам з Галузевого державного архіву КДБ, Люба-Ольга Двуліт дізнається, що Міністерство внутрішніх справ заставило Йосифа Сліпого писати автобіографію, яка також є в представленій книзі.

«В 1958 році проводять обшук та арештовують Йосифа Сліпого. Згодом відправляють в Київ, де проводять 91 допит, який тривав 426 годин. В книзі є таблиця скільки, коли та в яких роках були допити», – розповідає внучата племінниця.

За весь час арешту митрополит листувався з племінницею Марією Наконечною – мамою Люби-Ольги Двуліт.

«1960 року до нас приходить лист, написаний 6 травня, в день святого Юрія, де митрополит пише: "Марійко, пишу лист на свято святого Юрія і згадую давні празники. Подай хто може до мене приїхати". І мама написала, що вона і молодша донька Люба. Подала свої дані і тоді нам стрийко написав, що дозволено 5-ти годинне побачення».

Люба-Ольга Двуліт з усмішкою на обличчі згадує їхні приготування до довгої подорожі.

«Ми взяли родзинки, сухарі, спекли медівник, запекла м'ясо, взяли якесь масло, мармеляду, мед, чай, каву. Ну і мама це все спакувала. Купили квитки і вирушили до стрийка в Мордовію. 9 липня ми виїхали до Москви. А потім пересіли на потяг до Потьми», – показує на карті в книзі збережені квитки з подорожі.

Далі вона розповідає, як їх тричі зустрічали військові зі зброєю та перевіряли документи, останній з них привів їх в будинок «Дім приїжджих».

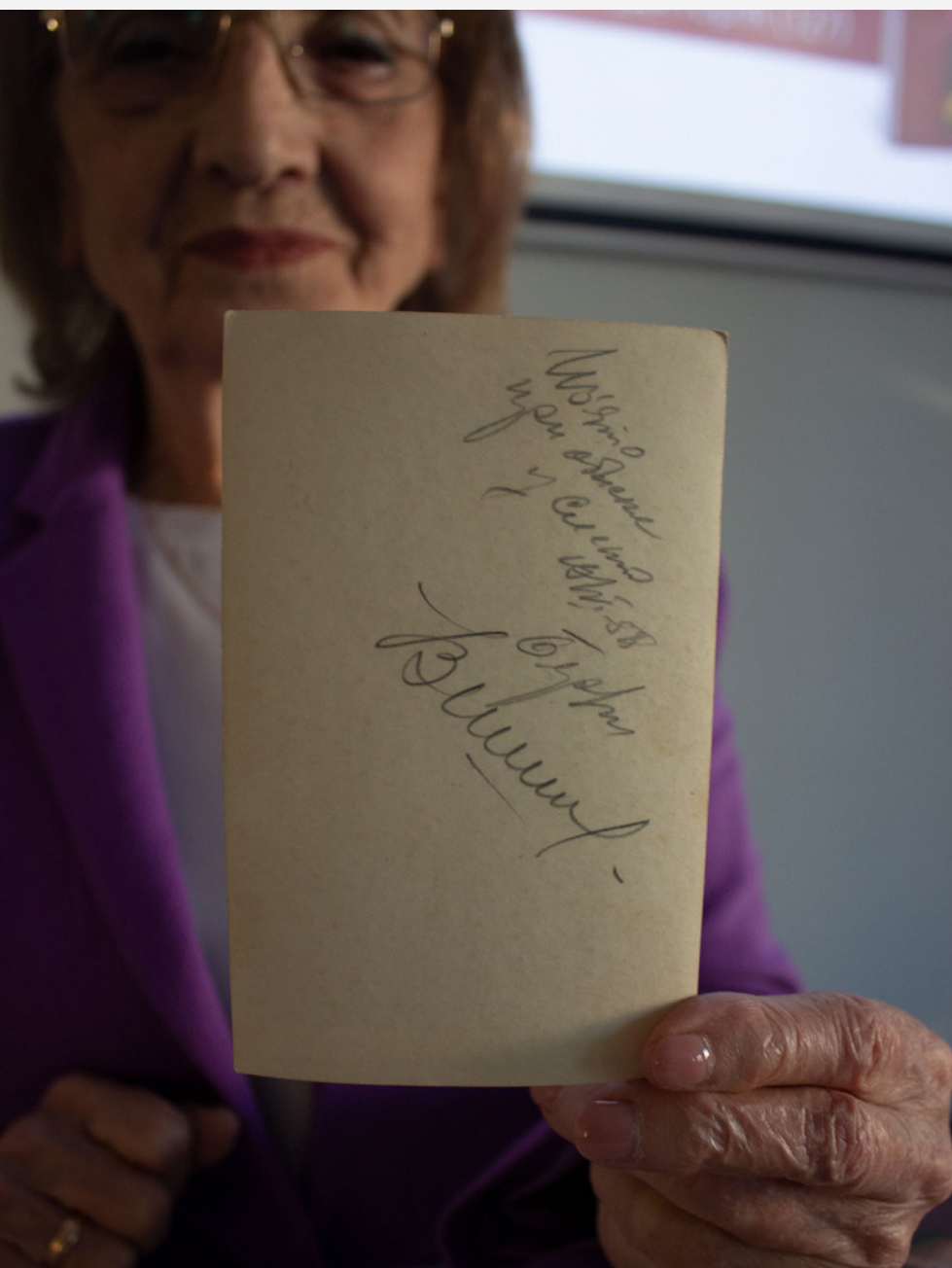
«Всередині будинку сиділа кремезна кагебістка у військовій формі при зброї. Ми подали всі документи, сказали до кого і чому ми приїхали. Потім вона показала нам наше ліжко і сказала: "Тут є вода, якщо хочете", (але ми не пили, бо боялись), та додала: "А уборная [туалет-Ред.] у нас в лесу"».

Також п. Люба розповідає, що мама підійшла до кагебістки спитати, чи можна вийти в ліс, де неподалік вони побачили галявину. Там стрибав заєць, росла лохина, журавлина, квіти, гриби, і дятел на дереві стукав. А також ціле море суниць і кування зозулі.

Люба-Ольга Двуліт згадує, що вона зупинилася і сказала до зозулі, щоб та накувала скільки років має сидіти їхній стрийко. І тут вона почула: «ку-ку-ку». Тоді вона сказала мамі, що зозуля накувала три рази, отже, їхньому стрийкові сидіти ще три роки.

Також жінка згадує, як матір запропонувала їй назбирати стрийку суниць:

«Мама скраю, а я хотіла найбільші і бігала по тій галявині і виривала з корінням. Ми нарвали великий оберемок суниць, який мама перев'язала травою».

Вони дуже переживали, що не побачать стрийка, адже людям перед ними відмовили в побаченні.

«Було маленьке вікно, яке виходило на територію тюрми і ми побачили в'язнів, які сиділи під стіною. Тоді ми сидимо, чекаємо і мама каже: "Дивися Любцю, наш стрийко йде". І перший раз в житті я побачила стрийка, про якого мама так багато розповідала, про якого ми листи читали, за якого ми молилися до Господа Бога. І бачимо йде стрийко, помалу, в чорному капелюсі, куфайці, ватяних штанах, в кирзових чоботах з паличкою у правій руці, а в лівій пустий мішок. Ми стали

і почали плакати. В'язні як побачили, що то йде Сліпий, всі встали, а він їх поблагословив», – пригадує п. Люба.

«Перше, що зробив стрийко, коли увійшов, це приложив палець до уст, щоб ми мовчали і говорили дуже тихо, адже за нами спостерігають. Ми підбігли, клякнули, він нас поблагословив, мене погладив по голові», – розповідає внучата племінниця. — «А перше, що він сказав, це запитав як ми доїхали, бо він каже, що весь час молився за нас, щоб ми щасливо добрались».

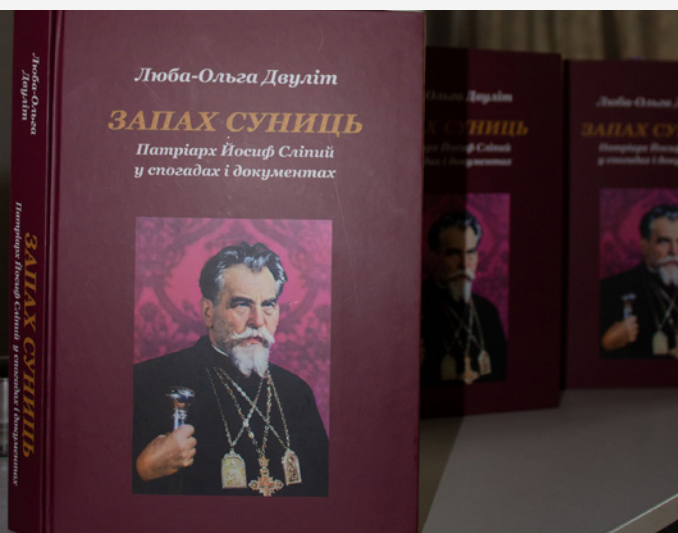
Коли Йосиф Сліпий розстібнув свою куфайку, то вони побачили, що в нього сорочка «латка на латці».

«Тоді мама обережно запитала: де ті сорочки, що ми вам висилали? На що він відповів, що якщо б не віддав ті сорочки, то його б вбили. "Забирали абсолютно все, але часом лишали мені свої старі речі, за що я дякую Господу Богу", – відповідав Патріарх».

А далі сталось те, що надихнуло Любу-Ольгу Двуліт на назву книги. Мама їй сказала почастувати стрийка суницями.

«Я йому їх піднесла, він взяв, притулив до уст і почав їх нюхати. — Як вони гарно пахнуть і нагадують мені рідну Заздрість, як я був малим і збирав їх в рідних степах», – пригадує авторка книги.

Також, пані Люба-Ольга розповіла, що коли вони хотіли поговорити про отців, то мама відірвала папірець, в який було замотане м'ясо, і хімічним олівцем писала ініціали, а Патріарх з іншої сторони відповідь. Потім ті листочки вона рвала на шматки і засовувала до рота та йшла у вбиральню, де їх випльовувала.

Книга «Запах суниць» має 6 розділів, перший з яких присвячений Марії Наконечній. Також вона багата на фотоілюстрації. У ній присутні листи Патріарха до племінниці, спогади Люби-Ольги про ті часи та близько 109 цитат. Чимала кількість інформації була взята з архівів.

Підготувала Зоряна Шейгец, [RISU](#)

БЛАЖЕННІШИЙ СВЯТОСЛАВ У КАТОЛИЦЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ АМЕРИКИ: «Бути в Києві під час війни – це благословення»

18.02.2025 р.

18 лютого 2025 року Блаженніший Святослав, Отець і Глава Української Греко-Католицької Церкви, в Католицькому університеті Америки у Вашингтоні поділився із присутніми – студентами, викладачами та запрошеними гостями – надією з України та душпастирськими викликами, пов'язаними з війною.

Подію організував Інститут східнохристиянських студій імені владики Василя Лостена Католицького університету Америки, який очолює о. д-р Марко Морозович. Президент університету Пітер Кілпатрік представив Блаженнішого Святослава і подякував йому за свідчення. Про це повідомляє Служба комунікації Філадельфійської архієпархії УГКЦ.

У промові Патріарх Святослав говорив про причини війни в Україні, злочинну ідеологію «руського міра», справедливий мир і надію.

На початку Блаженніший Святослав зазначив, що той факт, що розмова відбувається 18 лютого, у день, коли 11 років тому почалися розстріли на Майдані, є символічним. Він зауважив, що відтоді Україна є у новинах, але він хотів би сфокусуватися на людях.

«Я не політик чи громадський діяч, я – душпастир, якому ввірена опіка, молитва і провід народу Божого, стражденного народу, Богом наділеного гідністю, дітей Божих, що прагнуть миру, людей миру, які вимагають справедливості», – наголосив Глава УГКЦ.

Головною причиною війни Блаженніший Святослав назвав російські неоімперські амбіції, які живляться міфом про особливу місію російського світу – ідеологічної конструкції, яка стає ґрунтом для російської експансії, зокрема військової. *«Якщо хтось вважає, що причиною війни є розширення НАТО, той сліпо слідує за російським наративом і пропагандою. НАТО не було в XVII чи XVIII століттях, а питання безпеки не стояли перед радянським союзом під час Голодомору»*, – наголосив він.

У промові він згадав листа священномученика Омеляна Ковча, який писав до родини, що концтабір Майданек – це єдине місце, крім неба, де він хотів би бути, бо саме там може допомагати людям і сповнювати свою місію. Блаженніший Святослав сказав: *«Залишатися в Києві під час війни – це для мене не лише обов'язок, а й благословення, яке скріплює мою віру, поглиблює відчуття значення мого служіння і дозволяє бути разом із моїми людьми»*. Саме це, за його словами, дає йому надію.

Під час дискусії, яку модерував митрополит Філадельфійський Борис Гудзяк, Блаженніший Святослав розповів присутнім, переважно викладачам і студентам богословських програм Католицького університету Америки, про свій досвід святкування Різдва у крипті собору Воскресіння в Києві, який служить укриттям для мешканців навколишніх багатоповерхівок: *«Господь вирішив народитися тут, у нашому укритті»*. Він також розповів історії служіння відданих священників та їхніх родин під час війни.

На лекції були присутні єпископи Української Греко-Католицької Церкви у США: митрополит Борис Гудзяк (Філадельфійська архієпархія), єпископи Павло Хомницький (Стемфордська єпархія), Богдан Данило (єпархія Святого Йосафата в Пармі), Венедикт Алексійчук (єпархія Святого Миколая в Чикаго).

БЛАЖЕННІШИЙ СВЯТОСЛАВ ПРЕДСТАВИВ РЕЛІГІЙНИЙ ВИМІР ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ І ІДЕОЛОГІЮ «*русского міра*» В ІНСТИТУТІ ГУДЗОНА

20.02.2025 р.

20 лютого 2025 року в аналітичному центрі «Інститут Гудзона» у Вашингтоні відбулася панельна дискусія про релігійний вимір війни в Україні, справедливий мир і обмеження релігійної свободи на окупованих Росією територіях України. Головним промовцем був Глава і Отець Української Греко-Католицької Церкви Святослав, який перебуває в США з душпастирським візитом. Разом із ним про ситуацію в Україні говорили митрополит Філадельфійський Борис Гудзяк та викладач Католицького Університету Америки, голова Центру східнохристиянських студій імені Василя Лостена, о. Марко Морозович. Модерувала дискусію Ніна Шеа, директорка Центру релігійної свободи Інституту.

Згадуючи про те, що наближається третя річниця повномасштабного вторгнення та що Україна вже 11 років переживає злочинну військову агресію росії, Блаженніший Святослав запропонував присутнім замислитися над тим, що може зупинити Путіна від спроб знищити

Україну, її народ і Церкву. «Відповідь варто шукати в Божій благодаті, моральній ясності, єдності, мужності та рішучих діях», – сказав Глава УГКЦ.

Він наголосив, що говорить не лише як духовний лідер чи душпастир, але й як свідок – член народу, який страждає через найбільшу війну в Європі з часів Другої світової війни.

Розповідаючи про переслідування вірних УГКЦ на окупованих територіях, зокрема про заборону таких благодійних організацій, як «Карітас» чи «Лицарі Колумба», він зазначив:

«Історія показує, що щоразу, коли росія бере під контроль території зі східними католиками, вона силою змушує їх приєднатися до Російської Православної Церкви, заганяє в заслання або табори. І все ж ми завжди оживаємо».

Пояснюючи ідеологію «*руського міра*», Блаженніший Святослав наголосив, що вона найбільше нагадує православний джихадизм, який виправдовує боротьбу з «гнилим» Заходом і вважає допустимим убивство в ім'я Бога.

Митрополит Борис Гудзяк доповнив, що небезпека цієї ідеології полягає ще й у її нечітких географічних межах. «Керуючись цією доктриною, Путін прагне відновити Радянський Союз, а отже, під загрозою всі його колишні республіки, зокрема Кавказ і країни Балтії. Але що може зупинити його від нападу на Польщу, яка певний час була частиною Російської імперії?» – зазначив митрополит.

Окрему увагу під час дискусії приділили досвіду підпільної Церкви, адже шлях до священства Блаженнішого Святослава розпочався, коли Українська Греко-Католицька Церква ще була заборонена. Отець **Марко Морозович** нагадав, що цьогогоріч виповнюється 80 років із часу арешту всіх єпископів Греко-Католицької Церкви на чолі з митрополитом Йосифом Сліпим, після чого радянська влада розпочала процес ліквідації Церкви.

Навівши статистичні дані, Блаженніший Святослав розповів учасникам дискусії про руйнування, втрати та гуманітарну кризу в Україні. А митрополит Борис доповнив, що Україна сьогодні є прикладом стійкості. Він згадав свою вересневу поїздку прифронтовими містами та наголосив на витривалості людей, яких там зустрів.

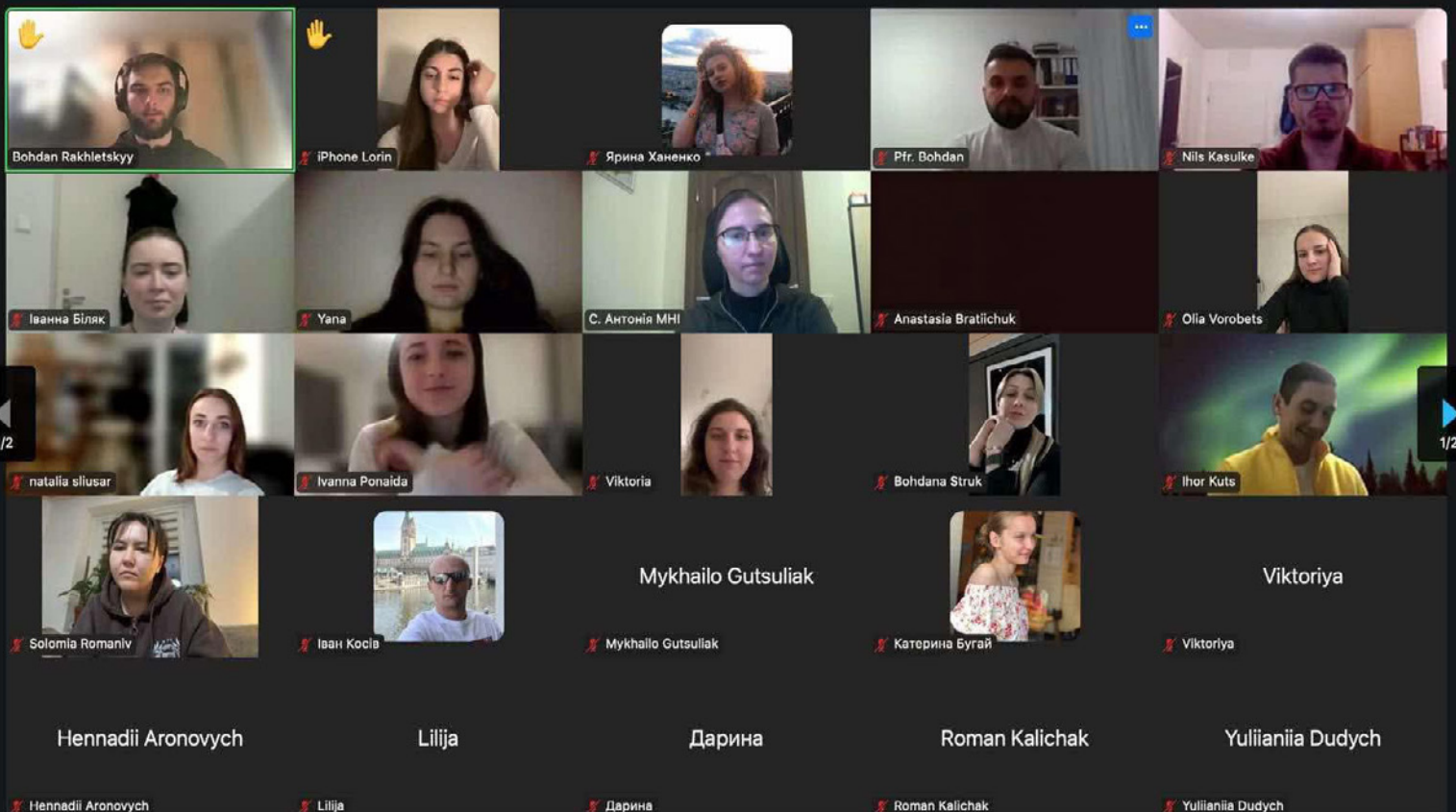
Окремо обговорювали діяльність Всеукраїнської ради Церков і релігійних організацій. «Попри те, що російська пропаганда намагається представити Україну як країну, де утискають релігійну свободу, діяльність Ради є свідченням її автентичності в Україні. У нас можуть бути розбіжності в доктрині, але ми єдині у захисті України та свободи віросповідання», – зазначив Блаженніший Святослав.

«Самотність не була задумана Богом», – с. Антонія Зоряна Шелепило, МНІ, до молоді у Німеччині та країнах Скандинавії

22.02.2025 р.

Комісія у справах молоді та академічного душпастирства провела для української молоді у Німеччині та країнах Скандинавії чергову онлайн-зустріч, на якій спікером була сестра-редемптористка Антонія Зоряна Шелепило. Монахиня вела з молоддю розмову про «самотність» і показала позитивні та негативні наслідки такого стану.

«Людина створена для взаємодії, для співпраці і разом можна щось зробити більше і краще», – зауважила с. Антонія, говорячи про важливість присутності іншої особи у житті людини.

А відтак, беручи до уваги тексти Святого Письма, сестра редемптористка наголосила на тому, що лише на самоті особа може пізнати ким вона є, тому «самотність – це повернення до Раю».

«Сам Ісус досвідчував самотність, коли йшов переживати втрату Івана Хрестителя, коли цілими ночами міг молитися, бо потребував буття з Отцем, а також на хресті Ісус залишається покинутим та почувається самотнім», – сказала сестра Антонія.

Потім монахиня запевнила молодь у Божій присутності, коли хтось залишається самотнім, навівши слова з Книги Псалмів 22, де йдеться про те, що навіть якби людина ходила долиною темряви – не має боятися, бо Господь є з нею.

«Ім'я Бога – Присутність! Навіть коли нам здається що всі нас покинули, Він завжди з нами, або ж посилає людей, які в тих обставинах допомагають нам», – мовила до молодих українців с. Антонія.

У КАНАДІ ЗАВЕРШИЛАСЯ ОДИНАДЦЯТА (82) СЕСІЯ ПОСТІЙНОГО СИНОДУ УГКЦ

27.02.2025 р.

27 лютого 2025 року у Торонто завершилися робочі засідання Постійного Синоду Української Греко-Католицької Церкви.

У середу, 26 лютого, робочий день владик Постійного Синоду розпочався із доповіді владыки **Ярослава Приріза**, єпископа Самбірсько-Дрогобицького та голови Оргкомітету Ювілейного 2025 року, про стан відзначення Ювілею в Українській Греко-Католицькій Церкві. Насамперед доповідач пригадав, що 29 грудня 2024 року Українська Греко-Католицька Церква розпочала Ювілейний рік під гаслом «Паломники надії». Цього дня архиєреї чи уповноважені ними особи урочисто відчинили відпустові святині в архієпархіях, єпархіях та екзархатах УГКЦ. Загалом в Україні і на поселеннях було проголошено майже 90 храмів.

До початку відзначення на Синоді Єпископів УГКЦ 2024 було створено Оргкомітет, очолюваний владыкою Ярославом. Саме цей комітет, за словами архиєрея, розпрацював ювілейні матеріали (ювілейні холсти-ікони, іконки, брошури, буклети), довів до відома єпархіальних єпископів практичну інформацію щодо проведення Ювілею, письмово поінформував Апостольську столицю про заплановані заходи, зокрема майбутні відзначення у Римі. Наприкінці владыка Ярослав розповів про приготування разом з Українським Католицьким Університетом міжнародної конференції про надію.

Опісля зі звітом про діяльність і служіння Душпастирської Ради Патріаршої курії УГКЦ виступив її голова владика Кеннет Новаківський. «У четвертому кварталі 2024 року комісії, відділи та бюро Української Греко-Католицької Церкви провели масштабну роботу, спрямовану на духовне, освітнє, соціальне та пасторальне служіння. Діяльність цих структур охопила євангелізаційну місію, підтримку в'язничного душпастирства, опіку над медичними капеланами, роботу з молоддю, екологічні ініціативи, соціальне служіння, супровід духовенства та сприяння католицькій освіті», – відзначив єпископ Кеннет Новаківський.

Цього ж дня члени Постійного Синоду на робочому засіданні прийняли **п. Павла Ґрода**, Президента Світового конгресу українців та обговорили потребу виховання свідомих українців за кордоном та роль Церкви в цьому процесі. Ця зустріч стала історичною, бо вперше Президент СКУ взяв участь в праці Постійного Синоду.

Під час цієї зустрічі присутні обговорили виклики та перспективи, які стоять перед українцями ХХІ століття в контексті російсько-української війни, та висловили готовність до співпраці, зберігаючи властиву собі природу і завдання. *«Церква має бути серцем української громади»*, – зазначив Блаженніший Святослав. Водночас священники мають бути активними в громадському житті, бо сама їх присутність і постава є євангелізацією для присутніх.

Наступного дня, 27 лютого члени Постійного Синоду взяли до уваги стан виконання рішень Синоду Єпископів УГКЦ 2024 року, розглянули прохання про передачу мощів блаженних нашої Церкви парафіяльним спільнотам, а також підбили підсумки робочих засідань у Торонто. Завершилися засідання прийняттям місця і дат проведення наступних сесій Постійного Синоду УГКЦ та спільною молитвою.

Як ми повідомляли раніше, чергова сесія Синоду розпочалася 22 лютого. У цьогорічних засіданнях брали участь члени Постійного Синоду УГКЦ, серед яких владика Борис Гудзяк, архієпископ і митрополит Філадельфійський зі США, владика Володимир Ющак, єпископ Вроцлавсько-Кошалінський з Польщі, владика Йосафат Мошич, єпископ Чернівецький з України та владика Богдан Дзюрах, апостольський екзарх для українців візантійського обряду у Німеччині та Скандинавії. Головував під час засідань Блаженніший Святослав, Отець і Глава Української Греко-Католицької Церкви, а обов'язки секретаря здійснював владика Андрій Хім'як, єпископ-помічник Київської архієпархії УГКЦ.

«СЬОГОДНІ УКРАЇНЦІ ПОТРЕБУЮТЬ ЄДНОСТІ – ВНУТРІШНЬОЇ І ГЛОБАЛЬНОЇ», – митрополит Борис Гудзяк

01.03.2025 р.

Владика Борис Гудзяк, архієпископ і митрополит Філадельфійський, серед страждань війни та турбулентностей у міжнародній дипломатії закликав українців з цілого світу до єдності та надії на те, що Божа правда переможе.

Єдність. Гідність. Стійкість. Жертовність.

Вдячність. Саме ці слова у мене на серці у цей бурхливий день. Вони визначають новітню українську історію і увиразнилися протягом років російської агресії проти України. Особливо значущі вони сьогодні. Їхнє втілення у дію допоможе нам вистояти – сьогодні і у грядущі дні та тижні.

Український народ – військові і цивільні, уряд, Церква і громадські організації – вдячні американському народові і всім людям доброї волі у цілому світі, а їх сотні мільйонів. За кожне слово і чин, за кожну молитву. Ваша підтримка допомагає українцям захищати Богом дану гідність, невинні життя, цінності і гідність всього демократичного світу. Ця підтримка скріпила українську стійкість та дозволила сучасному Давиду протистояти безжальному Голіафу, безсоромній агресії, яка прагне знищити наш народ та підірвати верховенство права та світовий порядок.

Сьогодні українці потребують єдності – внутрішньої і глобальної. Єдність, фундаментом якої є усвідомлення правди, може зупинити жорстокого агресора.

Україна не потребує жалості, вона просить підтримки, щоб захистити своїх людей, свої міста і села, захистити світовий порядок, захистити правду і добро від зла, руйнування і ненависті. Вона потребує глобальної єдності – кожної країни і кожного її громадянина, щоб встановити справедливий мир, якого прагне і за який приносить найвищу жертву.

Божа правда переможе. Не сумніваймося. Ні сьогодні, ані ніколи...

Обіймаю вас молитвою!

† Борис Гудзяк, архієпископ і митрополит Філадельфійський
Джерело: [Пресслужба](#) Секретаріату Синоду Єпископів УГКЦ

У БУЧІ ВІДБУЛАСЯ ХРЕСНА ДОРОГА В ПАМ'ЯТЬ ПРО НЕВИННО ВБИТИХ ЖЕРТВ ВІЙНИ

01.03.2025 р.

1 березня 2025 року в м. Буча владика Йосиф Мілян, протосинкел Київської архієпархії, очолив Хресну дорогу в молитовну пам'ять про невинно вбитих жертв війни. Участь у ній взяли священнослужителі Київської архієпархії, семінаристи Київської Трьохсвятительської духовної семінарії, монашество та жителі Київщини. Про це повідомляє пресслужба Київської архієпархії.

Скорботна процесія пройшла вулицею Яблунською, щоби вшанувати пам'ять жертв російської окупації, які загинули у березні 2022 року. Присутні віддали шану пам'яті закатованих бійців територіальної оборони на території «Агробудпостач» на Яблунській, 144:

Андрія Вербового, Андрія Матвійчука, Андрія Дворнікова, Віталія Карпенка, Святослава Туровського, Анатолія Прихідька, Валерія Котенка та Дениса Руденка.

Звертаючись до присутніх, владика Йосиф Мілян зауважив, що «тепер і Буча та Ірпінь та інші міста стануть позначені на карті України особливим кольором, кольором кривавої жертви. Тої, вдячній, мабуть, пам'яті майбутніх поколінь українців, що тут пролилася кров, невинна кров, на хресній дорозі нашого з вами Воскресіння».

«Україна воскрешає, воскрешає вже більше ніж 30 років. І ті, що її розпинали, розпинають, ніяк не годяться на цей тріумфальний вихід з гробу забуття, меншовартості, – наголосив архиєрей і додав: — А ми, як народ вільний, свободний, ми, як народ, який прагне жити в незалежній, суверенній, свободній державі, землі, боремося і хочемо з силою Божою повстати та гідно на тій же землі прославляти Господнє Ім'я».

ФОТОВИСТАВКА «ХРЕСНА ДОРОГА УКРАЇНИ: ШЛЯХ БОЛЮ, НАДІЇ ТА НЕЗЛАМНОСТІ»

01.03.2025 р.

У рамках заходів пам'яті та молитви третьої річниці повномасштабного вторгнення росії до України в Падерборні у храмі *Herz-Jesu-Kirche* відкрито фотовиставку «Хресна Дорога України: шлях болю, надії та незламності». Подія відбулась після Божественної Літургії української громади в цьому місті за мир для України.

Проект «Хресна Дорога України» – це більше, ніж просто фотографії, це глибокий духовний проект, в основі якого лежить паралель між стражданнями Христа та боротьбою України. Христос ніс свій хрест на Голгофу, падав під його вагою, але щоразу піднімався. Так само й Україна несе свій хрест – під бомбами, через втрати, крізь біль, але продовжує боротьбу. **Автор виставки – фотограф Світлана Хо́да.**

У церкві розміщено 14 світлин, що символізують 14 стацій Хресної Дороги – 14 історій, зупинок болю та незламності.

Перша стація – обстріляна церква, символ несправедливого засудження. Ісус не мав провини, але Його засудили. Так само і Україна – стала жертвою війни, яка розпочалася не з її вини. Остання стація – молитва за мир. Після Голгофи завжди настає Воскресіння.

Ця виставка запрошує глядача до роздумів, до молитви та дії.

Джерело: ukrainische-kirche.eu

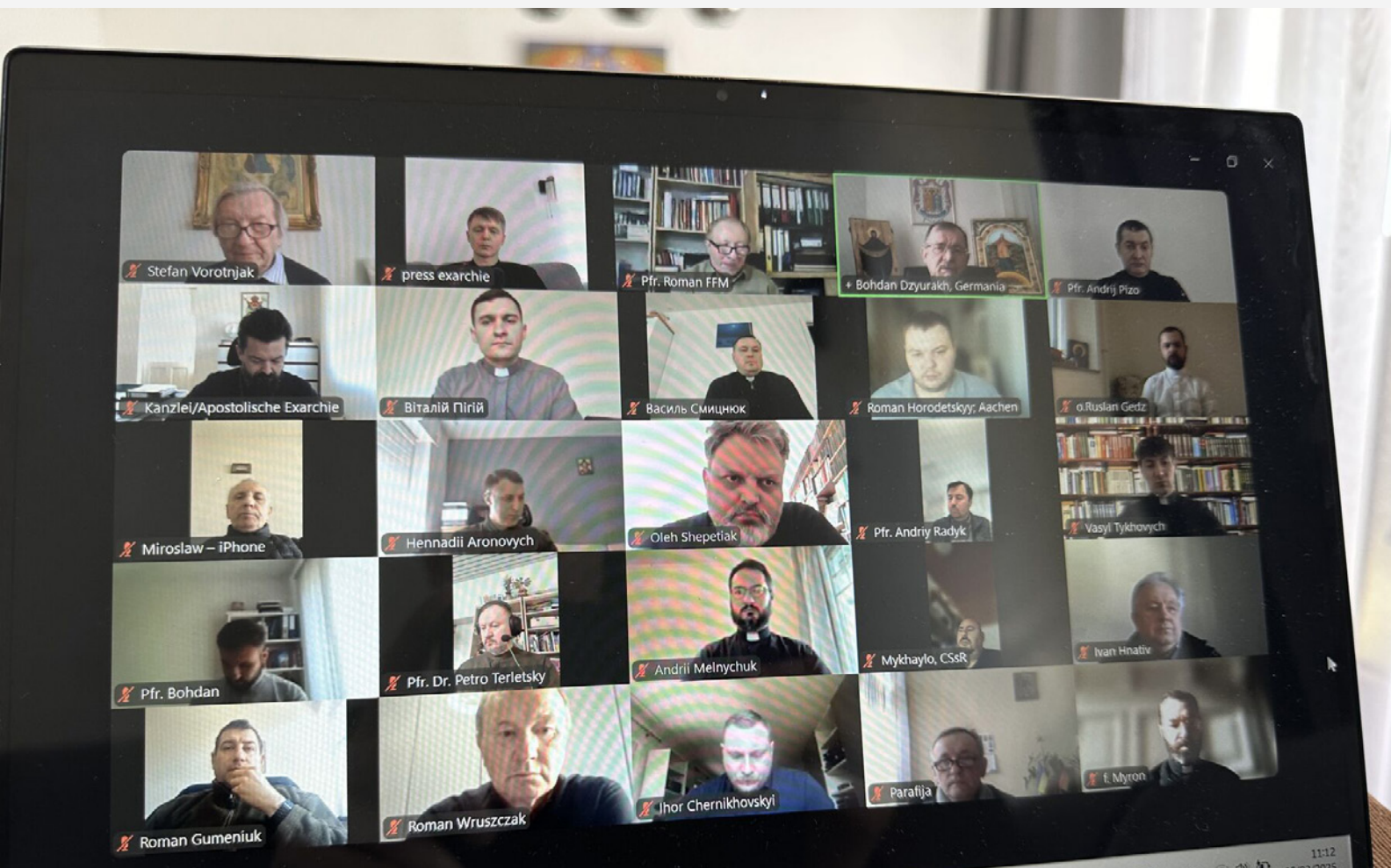
«ТАМ, ДЕ Є ЦЕРКВА, ТАМ Є СИЛЬНА УКРАЇНЬСЬКА ГРОМАДА», – Президент СКУ до священників Апостольського екзархату

05.03.2025 р.

5 березня 2025 року в Апостольському екзархаті для українців візантійського обряду в Німеччині та країнах Скандинавії відбулась чергова онлайн-зустріч духовенства в рамках формаційної програми «Духовний імпульс».

На початку зустрічі владика Богдан привітав священників, які відзначили свої ювілейні дати, а також подякував душпастирям за організовані молитовні заходи з нагоди третьої річниці війни в Україні.

А відтак архиерей обговорив зі священниками заплановані події на Ювілейний рік.

Потім до присутніх з духовною наукою звернувся **о. Сергій Гончаров**, ЗНІ, також відомий як християнський блогер Падре Серж, який на основі постаті святого Антонія Великого представив духовні практики у часі Великого Посту для формування живої віри в Господа.

Підсумовуючи науку о. Сергія, владика Богдан побажав душпастирям, щоб час посту став для них часом наповнення і близькості з Богом.

А відтак, перед священниками виступив **Ростислав Сукенник**, Голова Дахового Об'єднання Українських Організацій Німеччини, який розповів про життя українців у Німеччині, показавши історичний екскурс цього процесу, в якому важливу роль відіграла Церква.

Також він представив діяльність Дахового Об'єднання Українських Організацій Німеччини, для якого пріоритетом є відстоювання інтересів українців у Німеччині. *«Одним із ідентифікаторів особи є її приналежність до Церкви, а також мова, культура, які зовнішньо визначають до якого народу належить людина»*, – сказав Ростислав Сукенник, відзначаючи важливість плекання засадничих цінностей українства.

Також доповідач підняв питання важливості української молоді, яка відіграє особливу роль у німецькому суспільстві, наголошуючи на потребі українських осередків, в яких молоді українці плекали б своє коріння.

У свою чергу владика Богдан відзначив співпрацю цієї організації з церковними громадами, бо йдеться про добро українського народу.

Наступним доповідачем став Президент СКУ Павло Ґрод, який підготував тему «Виховання свідомих українців закордоном. Чому це потрібно і яка роль Церкви у цьому процесі?»

Він розповів про Світовий Конгрес Українців, його діяльність, зазначаючи, що на сьогодні закордоном проживає 25 мільйонів українців.

Доповідач наголосив на тому, що найбільшою загрозою є асиміляція, відрізняючи цей процес від інтеграції, коли особа зберігає свою ідентичність, щоб захищати інтереси народу України.

Також Президент СКУ розповів про стратегію збереження українців на досвіді українських і єврейських громад.

І варто згадати, що у своєму виступі він наголосив на тому, що там, де є Церква, там є сильна українська громада.

Митрополит Борис Ґудзяк в Університеті Нотр-Дам: «Україна дає світу надію і вчить не боятися»

08.03.2024 р.

З 6 по 8 березня 2025 року в Університеті Нотр-Дам проходила міжнародна міждисциплінарна конференція «Революції надії: стійкість і відновлення в Україні», присвячена етиці та політиці надії в сучасній Україні.

Організована Інститутом європейських студій імені Нановіка при Школі глобальних справ імені Кіо в співпраці з Українським католицьким університетом (УКУ), ця подія зібрала науковців і лідерів для обговорення шляхів оновлення та зміцнення стійкості. Конференція присвячена відкриттю хабу українських студій при Інституті європейських студій Нановіка Університету Нотр-Дам. Про це [повідомляє](#) Служба комунікації Філадельфійської архієпархії.

Подія відбувається у час, коли політика США кардинально змінюється. «Останніми днями адміністрація Трампа призупинила військову допомогу та обмін розвідданими з Україною, зустрічалася з російськими чиновниками для обговорення можливих мирних рамок і чинить тиск на президента України Володимира Зеленського, щоб той пішов на значні поступки в обмін на подальшу підтримку США», – йдеться у пресрелізі університету. Вітаючи учасників конференції, президент Нотр-Даму о. Роберт Дауд рішуче висловив незмінну підтримку народові України.

«Ми знаємо, що ця війна, спровокована агресією російського лідера, триває занадто довго – більше трьох років. Народ України продовжує мужньо захищати себе, незважаючи ні на що. Ми в Нотр-Дамі стоїмо з народом України і пропонуємо йому нашу повну підтримку», – сказав отець Дауд під оплески аудиторії.

Серед основних доповідачів був архієпископ Борис Ґудзяк, митрополит і архієпископ Філадельфійської архієпархії УГКЦ та президент УКУ. Разом із Рорі Фінніном, професором українських студій Кембриджського університету, вони провели глибоку дискусію про виклики, з якими стикається Україна, її шлях до відновлення та надію.

Архієпископ Борис наголосив на важливості деколонізації славистичних студій у США та висловив сподівання, що інші університети наслідуватимуть приклад Університету Нотр-Дам.

Обговорюючи суб'єктність України, він зазначив, що її відповідь на війну ґрунтується на соціальному вченні Католицької Церкви – захисті людської гідності, солідарності, субсидіарності та спільному благу – і демонструє чіткі ознаки суб'єктності. *«Цю суб'єктність слід захищати від агресора шляхом глобальної солідарності»*, – підкреслив він.

Він також розповів про свою поїздку до східної України у вересні 2024 року, де на власні очі побачив стійкість і силу людей, які безпосередньо постраждали від війни. *«Люди знаходять надію один в одному»*, – сказав він.

Крім того, архієпископ наголосив на ролі віри у вічність, зазначивши:

«Український захист демонструє глибоке розуміння того, що існує щось важливіше за наше земне життя».

Говорячи про те, чого Україна може навчити світ, він підкреслив, що вона здатна дати Америці надію та допомогти їй не боятися.

Варто додати, що у міжнародній конференції чисельно взяли участь представники Українського католицького університету, який упродовж 20 років плекає плідне партнерство з Університетом Нотр-Дам.

У КАНЕВІ ОСВЯЧЕНО ПРЕСТІЛ ДЛЯ НОВОУТВОРЕНОЇ ПАРАФІЇ УГКЦ

08.03.2025 р.

8 березня 2025 року владика Йосиф Мілян, єпископ-помічник Київської архієпархії УГКЦ, у співслужінні єпископа-помічника Андрія Хім'яка освятив приміщення та престіл для місцевої новоутвореної громади Успіння Пресвятої Богородиці УГКЦ.

Звертаючись до присутніх, владика Йосиф зауважив, що українці традиційно звикли бачити храм через призму золотих куполів та великих дзвонів. «Часто думаємо, що Церква – це метрові мури, розписи, золото, іконостас. Але насправді Церква – це ми. Це – люди. Бо мурований храм із золотими куполами – це сакральна архітектурна споруда, приготована як місце для молитви й для особливої присутності Бога. Насправді Церква – це люд Божий, об'єднаний вірою в єдиного Бога».

Звертаючи увагу на подію освячення приміщення та престолу, проповідник зазначив: «Сьогодні ми поблагословили це приміщення. На перший погляд, його важко назвати храмом. Але якщо тут буде місце перебування Бога, то віднині це буде храм. І допоки тут звучатиме молитва, допоки тут прославлятиметься Господнє ім'я – це буде місцем особливого перебування наших молитов, нашої жертви, нашої надії, наших сліз. Бо тут, на цьому скромному престолі, приносиметься безкровна жертва, і через віру та дію Святого Духа хліб перемінюватиметься в тіло, а вино – у кров Господню, щоб даватися вірним на поживу як завдаток життя вічного».

Підсумовуючи, архиєрей наголосив, що дуже важливою є єдність народу, особливо тоді, коли ми формуємо Церкву. *«Святість Церкви не залежить від золотих куполів чи метрових мурів. Святість Церкви залежить від того, наскільки кожен із нас готовий боротися за святість і гідність людську всередині свого власного храму».*

Владика Йосиф висловив слова подяки керівництву мерії міста Канева та представникам музею Шевченківського національного заповідника.

На завершення зі словом підтримки єпископ звернувся до представників родин загиблих воїнів. «Душі наших найрідніших, котрі віддали своє життя, захищаючи та боронячи Україну, вони є! Вони прийдуть на ту землю в другому приході Христовому і ми знову побачимося. Тому так важливо плекати надію про їхнє життя вічне».

Відтак адміністратор новоутвореної парафії о. Ігор Амброз та місцеві греко-католики висловили вдячність архиєреям Київської архієпархії за візит до громади та за освячення цього місця молитви.

ВІРНІ УГКЦ ЗВЕРШИЛИ ЮВІЛЕЙНУ ПРОЩУ ДО КАНЕВА

08.03.2025 р.

У суботу, 8 березня 2025 року, було звершено X Ювілейну прощу вірян та духовенства Київської архієпархії УГКЦ до могили великого батька і пророка українського народу Тараса Григоровича Шевченка у Каневі.

Паломництво очолив владика Йосиф Мілян, єпископ-помічник Київської архієпархії УГКЦ, разом з єпископом-помічником Андрієм Хімя'ком, синкелом у справах духовенства. Про це повідомляє місцева архієпархіальна пресслужба.

Звертаючись до присутніх, єпископ Йосиф Мілян процитував уривок з Євангелія від Йоана: *«На початку було Слово. І Слово було у Бога. І Слово було Бог»*. Роздумуючи над цим Словом, він запитав: *«Чуємо святе Євангеліє, маємо можливість його читати, осягати. А що зробило те Слово, яке увійшло у брами нашої душі? Чи змінює воно наш світ, наш світогляд? Чи Слово Боже, яке є Сам Бог, змінює нас?»*.

Далі проповідник звернувся до євангельського уривку про зцілення сухорукого:

«Сьогодні чуємо Євангеліє: "Простягни твою руку"».

Це не була високоточна медична техніка в руках Назаретського Вчителя. Він не мав медикаментозних засобів, не зробив МРТ руки. Він просто сказав: *"Простягни"*. Можливо, для того, щоб усі побачили, що вона справді хвора, що вона потребує лікаря, потребує якоїсь дії. І лише Словом Господнім рука стала здоровою, як і друга».

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОЖНЕ СЛОВО

Продовжуючи, архиерей навів ще одну цитату: *«За слова свої оправдаєшся*

або осудишся. За кожне даремне слово мусиш дати відповідь». Відтак він знову запитав: «А скільки їх у нашому житті? Скільки їх у нашому дні, годинах – невважених, неправдивих, лихих? Скільки тих слів, що отруюють душу, що зневажають народи?».

Шукаючи відповіді, владика звернувся до слів Тараса Григоровича Шевченка: *«Бо звеличу цих рабів німих і насторожі їх поставлю Слово»*. «Це слова пророка. Ми дозволимо собі так його назвати, бо рядки його пророчі. У хвилини, коли наше слово було опущене дуже низько, як і весь наш народ, він, володіючи словом, пробував піднести нас до гідності – до гідності народу через гідність кожної людини».

СЛОВО БОЖЕ НАСТОРОЖІ

«Як міг Шевченко поставити слово "насторожі"? Адже насторожі стоять війська, зброя, великі гетьмани, герої України, про яких ми знаємо з історії. А він, чоловік, що оперував лише волею. Бувши кріпаком, Шевченко був вільним і володів словом вільного народу. Це слово він поставив для нас насторожі – аж до нині, і на майбутні віки. Така велика його спадщина, така багата, така обнадійлива і така оптимістична, що має бути дороговказом у розбудові кращого українського світу. Мізерні ми, браття, якщо у цей Великий піст не заглибимося у Боже Слово, якщо воно не стане для нас дорогою і життям. Якщо кожне слово Святого Євангелія не буде для нас Богом, навряд чи ми зможемо шанувати те, що Шевченко поставив нам насторожі – своє Слово», – резюмував єпископ Йосиф.

Владика наголосив, що у цей день згадуємо всіх тих, чия любов привела українського сина передчасно у вічні засвіти. Усіх тих, хто любив Україну, хто постраждав за неї. Усіх тих Василів, Тарасів, Іванів – і між ними того, хто не мав війська, але насторожі поставив слово у його роковини, у день його пам'яті.

«Справді спробуймо у цей піст не робити великих обіцянок Богові – відмови від їжі, пиття, тютюну. Поставимо собі за мету в цьому пості жити Божим Словом. Бодай кожен день відкривати його, перечитувати, заглиблюватися

в нього. І я вірю, що воно дасть добрий результат очищення нашої душі, аби вона прийшла у Воскресінні світлою і чистою», – порадив проповідник.

ПРОСТЯГНУТИ РУКУ ДЛЯ ПЕРЕМІН

Завершуючи своє слово, архиєрей мовив: «Справді, щоб дозволити Богові діяти в нашому житті, щоб Бог міг змінити наше життя, ми мусимо бодай простягнути руку до того оздоровлення. Може, простягнути руку в молитві до неба, може, простягнути руку в допомозі потребуєчому, може, простягнути руку і зупинити зло. Так багато може зробити навіть одна наша рука для перемін цього світу у світлі та в Слові Божому на цій землі».

Наприкінці владика Йосиф висловив вдячність усім, хто взяв участь у цьогорічній прощі до Тараса. Окремо він подякував керівництву музею Шевченківського національного заповідника та усім співробітникам та організаторам цих пам'ятних заходів.

По завершенні молитви біля козацького храму традиційно провели екологічну акцію, під час якої висадили нові дерева. Опісля єпископ Йосиф Мілян очолив урочисту ходу на Тарасову гору, де відбулася Панахида за упокій Тараса Шевченка.

Довідка

Перша проща до Канева на Чернечу гору вірних Української Греко-Католицької Церкви відбулася у 2014 році. Ініціаторами ідеї прощі були самі люди. «Це був такий клич душі – аби ми відкривали Шевченка в собі і для себе, аби Шевченко надалі, через нас, служив своєму народові – і в добрі, і у важкі часи. Тому ми молимося у відтвореній козацькій церкві в Каневі поминальну Літургію за Тараса, панахиду на його могилі та малими групами проходимо залами музею у Національному заповіднику Шевченка на Канівській горі», – розповів владика Йосиф Мілян в інтерв'ю «Живому телебаченню» у 2024 році.

«Чому ми говоримо про прощу? Бо проща має головною метою молитву. Якщо є дія, яка об'єднує людей вірою в єдиного Бога, вони становлять собою Церкву, Бог є посеред них. Тобто до Канева до Тараса їде молитися Церква, це не просто відвідини чи екскурсія у ті місця – ми їдемо молитися. Очевидно, там завжди звучить його "Заповіт", щоб ми не забули, що він хотів бути для нас не тільки пам'ятником, а й жити в нашому дусі, у нашій любові до України, яку він нам передав і заповів», – додав архиєрей.

«БОГ ПОВІРИВ В УКРАЇНУ!» – владика Венедикт Алексійчук

10.03.2025 р.

«Божя віра в Україну – щось феноменальне. І коли ти знаєш, що Бог у тебе вірить, то починаєш жити вірою в Бога і творити неймовірні чудеса». Про те, як війна змінила сприйняття України у світі, що українці відкрили про себе і що про нас відкрив світ, зокрема Сполучені Штати Америки, розповів владика Венедикт Алексійчук, єпископ Чиказької єпархії Святого Миколая, в [інтерв'ю](#) на «Живому телебаченні».

За словами владики Венедикта, ніхто не був готовий до цієї війни, ніхто не вірив в Україну, але саме в цьому й криється особливий задум Божий. «Коли чуємо про Благовіщення Богородиці, то зауважуємо, що Вона не чекала Архангела, не казала, що вже готова, вже прийшов час. Але Бог знав Її краще, ніж Вона сама себе знала». Так само, вважає єпископ, сталося і з Україною: ніхто не очікував, що ми зможемо так довго протистояти агресору, але Бог вірив у народ.

«Ми дуже часто говоримо про віру в Бога... Але для мене важливе щось інше – Бог повірив у Богородицю. І саме коли ми говоримо про війну, Бог вірить в український народ», – наголосив єпископ.

Владика Венедикт Алексійчук зазначив, що весь світ, зокрема й Америка, не вірили, що Україна встоїть. «Я вам скажу більше: навіть Україна не вірила, що може таке зробити. Це щось феноменальне», – зауважив він.

Єпископ зазначив, що ця віра Бога дає силу українцям творити неймовірні речі: «І коли ти знаєш, що Бог у тебе вірить, то починаєш жити вірою в Бога і творити неймовірні чудеса».

Разом із тим, на думку владики, війна відкрила для світу, зокрема для Сполучених Штатів Америки, глибину та цінність свободи, і боротьба українців стала своєрідним нагадуванням для американців про необхідність берегти та захищати цю цінність: «Україна в цій війні нагадала Америці про важливість свободи, за яку треба стояти», – зацентрував владика Венедикт.

Продовження «Хроніки періоду великої війни» буде...

Автор: Александер Малаховський

ЗНАЄМО ПСИХОЛОГІЮ РОСІЯН – МОЖЕМО ЗРУЙНУВАТИ ІМПЕРІЮ / МИРОСЛАВ МАРИНОВИЧ, СЕРГІЙ ЖАДАН

02.03.2025 р.

У третьому випуску авторського циклу Сергія Жадана «Кругова оборона. Перші» – Мирослав Маринович, громадський діяч, член-засновник Української Гельсінської групи, дисидент і політв'язень часів СРСР, нині – радник ректора Українського католицького університету.

- «Для російських дисидентів тільки громадянські права мали значення, культурні права для них не існували. Згодом у таборах російський дисидент Сергій Ковальов щиро признавався: *«Мирослав, я не панімаю національнаво вавпроса»* [Мирославе, я не розумію що таке національне питання]. При цьому він у суперечках з табірними наглядачами обстоював право українців на УПА, на збройний захист».
- «Наше завдання, знаючи психологію росіян, – а ніхто краще за українців її не знає, італійці не знають, американці не знають, і це видно по тому, як вони тицяють, як сліпі кошенята, в стосунках із росіянами, – декодувати імперію».
- «Яке це розкішне почуття, коли ти позбуваєшся страху. Ти вільна людина, робиш, що хочеш. Я знаю хлопців, які сидять зараз в хатах, бояться, вираховують: *«А якщо я в такій годині вийду, мене спіймають чи не спіймають?»*. Я пригадую собі той стан, в інших ситуаціях, звичайно, але пригадую собі те все. Боже, якими би вони були вільними, якби позбулися цього страху».

Створено за підтримки Фонду розвитку ЗМІ Посольства США в Україні. Погляди авторів не обов'язково збігаються з офіційною позицією уряду США. / Supported by the Media Development Fund of the U.S. Embassy in Ukraine. The views of the authors do not necessarily reflect the official position of the U.S. Government

Зміст:

- 00:00 анонс
- 01:34 інтро
- 02:22 феномен Гельсінських груп
- 06:48 створення Української Гельсінської групи
- 10:08 завдяки Мариновичу та Матусевичу членів Української Гельсінської групи стає 10
- 12:05 у чому Руденко запідозрив Мариновича
- 20:43 чому люди ставали дисидентами
- 23:07 з чого постало дисидентство в Україні
- 32:03 як у київській філармонії співали «Заповіт» Шевченка
- 41:20 різниця між Московською та Українською групами
- 45:24 чому дисидентський рух не вплинув на російське суспільство
- 47:59 як українці можуть врятувати росію
- 56:57 як не боятися і як долати страх?

МАЛІ ІСТОРІЇ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ

МИ БУЛИ СВІДКАМИ, ЯК ВМИРАЮТЬ ДІТИ. ЦЕ БУВ НАЙВАЖЧИЙ ДЕНЬ, – мариуполець, військовослужбовець Павло Савченко

20.02.2025 р.

«Мариупольці не мали жодної інформації. Людей залишили напризволяще. Одні зневірилися – їм здавалося, що про них взагалі забули, бо навіть не намагаються врятувати. Інші були проросійськи налаштовані. Третім було байдуже, вони жили одним днем. Це було жахливо», – розповідає військовослужбовець Павло Савченко.

Павло Савченко сам про себе говорить, як про людину просту, звиклу до роботи, «типового східняка». Його життя минало в Маріуполі – місті, яке він дуже любив і в якому відчував великий потенціал. Тут мешкали його родичі, тут він одружився. Працював на будівництві як фахівець-геодезист. На його очах улюблене місто і звичне цивільне життя було поховане під уламками споруд і понівечених тіл сусідів та знайомих. Павло зумів вивезти звідти свою родину, а сам невдовзі долучився до лав ЗСУ. Зараз він служить в 15-й окремій бригаді артилерійської розвідки, виконуючи завдання з виявлення різноманітних ворожих цілей.

Це інтерв'ю, записане 12 березня 2024 року, стало для учасників проекту «Малі історії Великої війни» особливим. Його провів випускник УКУ, військовослужбовець Павло Дідула безпосередньо на місці служби, під час короткої перерви між тренуваннями та завданнями. Два побратими ведуть сповнену емоцій розмову про трагічне і світле: про знищене агресорами улюблене місто, про перипетії долі, про віру і про Перемогу.

► **Перший «Оскар» в історії українського кіно отримав фільм «20 днів у Маріуполі». Чи ви бачили цей фільм?**

Павло Савченко: Цей фільм пробуджує в мені спогади тих днів: того, що відбувалося, відчуття розгубленості. Стрічка показує події лише

ПАВЛО САВЧЕНКО

«Ми, може, з війни підемо,
а війна з нас – навряд»

748-Й ДЕНЬ ВІЙНИ

м. Слов'янськ, Донецька обл.

в одному районі. Але у кожному районі міста була своя важка історія. Я зіштовхнувся з тим, що багато людей не розуміли, що робили. Чимало закінчили життя самогубством. Я навіть не уявляю, які жертви там були. У нас у дворі було багато могил. Люди з відчаю просто вистрибували з вікон: від відсутності їжі, інформації і нерозуміння, що їм далі робити. Так само люди проявляли свої темні і світлі сторони. Дітей багато загинуло. І найстрашніше – те, що ти ніяк не можеш вплинути на ситуацію. Це безсилля...

Реальне місто стирали з мапи, були постійні обстріли. Кожен день в Маріуполі був як «день бабака». Єдине, що допомагало не зійти з розуму, це формування для себе якихось короткострокових планів: розпалити багаття, знайти дрова, принести води, розтопити сніг, дістати людям їжу (у нас в будинку було багато пенсіонерів). І кожен день треба було ці завдання вирішувати. Добре, що поруч були люди, які теж були налаштовані щось робити.

Росіяни заходили, відходили (наші захисники наскільки могли давали відсіч). Але цивільні люди страждали саме через те, що перебували між двох вогнів, обстріли були хаотичними. Не хочеться згадувати цей період. Хочеться забути.

► **У якому районі були ви? Розкажіть історію, яку на вашу думку варто почути про цей район?**

П. Савченко: У кожного району була своя історія, свої проблеми. Все залежало від того, наскільки ти віддалений від води, від будь-яких магазинів. У когось був генератор, в когось – не було. Багато факторів впливало. Я перебував у західному районі міста. Це район «Метро». Не можу сказати, що мій район постраждав найбільше. Принаймні, той будинок, де я перебував зі своєю родиною, майже не пошкоджений. Того району, в якому я народився

на Лівобережжі і звідки вивозив маму, зараз зовсім немає: ні школи, ні дитсадка, в який я ходив. Його просто закидали авіабомбами. Мої знайомі, які виходили з того пекла, розповідали, що багато людей гинуло саме від цього авіабомбардування. Мости були зруйновані, багато людей вимушені були йти в сторону ворога, тому що там була єдина безпечна зона. «Азовсталь» бомбили постійно, він якраз у Лівобережному районі. Майже всі лікарні знищили.

Фільм «20 днів в Маріуполі» розповідає лише про центр міста: там – Драматичний театр, Третя міська лікарня, ПДТУ [Приазовський державний технічний університет, – ред.]. Однак, найбільше, на мою думку, постраждав Лівобережний район, звідки йшла основна навала росіян, які поступово, квартал за кварталом, просто рівняли з землею наше місто.

► Скільки днів ви перебували у Маріуполі?

П. Савченко: До 21 березня 2022 року. 21 березня я вже виїхав зі своєю родиною. У нас було декілька телефонів і мінімальний заряд батареї, і ми його витрачали, щоб подзвонити рідним і сказати, що ще живі. У Маріуполі можна було знайти місце, де є зв'язок. На щастя, знаходились робітники стільникових мереж, які за власною ініціативою підключали станції, мобільні вишки до генераторів, і через «сарафанне радіо» по місту йшли чутки, де можна подзвонити з мобільного.

І ось 20 березня я додзвонився до своєї сестри, яку вже не бачив понад два тижні. Був такий період, коли сильно почали бомбити місто, і неможливо вже було безпечно пересуватися, тому що йшли вуличні, стрілкові, мінометні бої і танки обстрілювали. І ось я додзвонився до сестри, точніше до її чоловіка і він сказав: *«Ми вже в Івано-Франківську, з Маріуполя можна виїхати. Їдь просто на Запоріжжя»*. Я зібрав з собою ще дві машини, людей і ми поїхали. Майже за 7 годин ми подолали 200 кілометрів і безліч блокпостів, на яких роздягали майже до спідньої білизни, шукали татуювання, порпалися в телефоні. Нам казали: *«Їдьте в Крим, туди вже нема чого їхати. Зараз ми візьмемо Запоріжжя і Дніпро»*. І так на кожному блокпосту. На деяких розвертали, тоді ми їхали на інший блокпост, і там пропускали. Загалом я швидко доїхав від Маріуполя до Запоріжжя, бо вже моя мама, яка виїхала пізніше, добиралась 5 діб.

► З ким з рідних ви в Маріуполі залишалися?

П. Савченко: У Маріуполі була мама, син, дружина і її батьки. Мій батько помер, коли мені було 19 років.

► Ви виїжджали всі разом?

П. Савченко: Перед самим бомбардуванням Лівобережного району, я зміг прорватися на лівий берег і забрати маму. Вона не хотіла їхати, і як більшість літніх людей, казала: *«Тут моя хата. Куди я поїду?»*. Мама взяла свою кішку, мінімум документів, і таки поїхала до мене. Це було 5 березня.

Батьки дружини приїхали ще в кінці лютого. Ми всі жили в одній квартирі.

Але ночувати ходили в підвал, тому що боялися, бо прилітало. Там фактично вся моя родина ночувала, окрім мене. Я був напоготові і охороняв хату. Брехати не буду – мародерство процвітало.

Наші батьки не планували виїжджати і відмовляли нас. Моєму синові якраз мало виповнитися 16 років. Я не хотів, щоб він жив у сірій зоні. Не бачив нашого майбутнього в якійсь «Лугандонії» чи «Банановій республіці», як хочете це називайте. Батьки дружини досить проросійські, і взагалі нікуди не збиралися їхати. Моя мама мала надію, що повернеться і доживе свій вік у Маріуполі.

З міста я поїхав першим. А пізніше, уже 27 березня, також вмовив маму. Через фільтраційні табори вона виїхала в Бердянськ, а потім у Запоріжжя. Звідти, через друзів, я вже вивіз її в Київ.

► **Чи ви контактуєте з батьками дружини, що вони зараз кажуть?**

П. Савченко: Я з ними не спілкувався вже понад два роки.

► **А ваша дружина з ними підтримує зв'язок? Що вона каже?**

П. Савченко: Я їй не забороняю, але вони не спілкуються на теми, які є подразниками. Розумію її, тому що це батьки, і вона їх не обирала.

Часто, коли живеш у маленькому місті, то хочеться вирватися звідти і поїхати у велике, бо здається, що там купа можливостей. Тобі так набридає це місто із заводами, поганою екологією. Але потім ти виїжджаєш з нього і починаєш кожне місто, в якому перебуваєш, порівнювати з рідним. І от Київ, в який і я, і дружина свого часу так рвалися, настільки чужий нам зараз... Розумію, що у дружини там немає друзів, хоча є робота і приятелі, але все одно їй важко. Думаю, що розмови з батьками її підтримують. Але я з ними не спілкуюсь взагалі.

Друзів у мене в Маріуполі не залишилось: вони або загинули, про що я дізнався вже пізніше, або роз'їхались по цілому світу.

► **Розкажіть про когось зі своїх друзів. Можливо, про того, хто загинув. Чому він не виїхав?**

П. Савченко: Коли були перші спроби виїхати з Маріуполя, дуже багато людей розстріляли у колонах. Справа в тому, що люди боялись зробити той перший крок у невизначеність.

Чому я поїхав? По-перше, я знав, що моя сестра виїхала, і розумів, що дорога була безпечна.

Нам три чи чотири рази казали, що буде виїзд гуманітарною колоною. Але тільки збиралися люди, починався обстріл, і всі роз'їжджалися. І знову повторювався «день бабака». Багато в кого засоби пересування були знищені, люди пішки йшли з міста. І це були відстані у 15–20 кілометрів, а то й 30. Вони просто йшли в нікуди. Так вийшло, що міська влада всіх кинула.

Я вважаю, що міський голова [Вадим Бойченко, – ред.], який зараз якось намагається допомагати маріупольцям, вчинив безвідповідально, коли покинув своє місто. Він насправді багато зробив для Маріуполя. Місто при ньому розквітало, розвивалося, мало великий потенціал, було одним з найкращих в Україні. Але він спасував, кинув місто, не організував евакуацію.

Маріупольці не мали жодної інформації, людей залишили напризволяще. У нас нічого не було взагалі, все розбомбили, машини швидкої допомоги були розстріляні. Ми людей на своїх машинах возили у лікарні, на стабілізаційні пункти. Одні зневірилися – їм здавалося, що про них взагалі забули, тому що їх навіть не намагаються врятувати. Інші були проросійськи налаштовані. Третім було байдуже, вони жили одним днем. Це було жахливо.

► Що вам давало надію і віру рухатись далі?

П. Савченко: Сили мені давало те, що в мене є син, і він мусить жити. Я не міг здатися. Розумієте, у війни є як темні сторони, так і світлі. У нас, наприклад, з дружиною значно покращились стосунки. Щоразу, як кудись відходиш, навіть на годину, ти... [у Павла вийшли сльози, – ред.], як в останній раз прощаєшся. Бо не знаєш, чи ще побачимося.

Зараз сили дає тільки те, що в мене є шанс щось зробити. Я намагаюсь докладати зусиль, щоб моя дитина більше ніколи не пережила жахів війни. На жаль, наші діти вже травмовані тим, що побачили: біль, сльози, багато крові, могили, мертвих людей, які просто лежали на дорозі... Як на мене, з ними дуже багато треба працювати психологам. Тому тільки моя дитина, моя родина дають мені сили й імпульс рухатись далі. Тому я тут.

► Який був найважчий день для вас у Маріуполі?

П. Савченко: Я часто згадую один випадок. Здається, це було 8 березня, коли ми не змогли врятувати дівчинку п'яти років. Цілий день нас не обстрілювали взагалі. Ми в шоці були – все виглядало якимось відірваним від реальності, наче війни немає. Сонце світило. Газу в нас вже не було, всі готували у дворах на мангалах, як на травневі свята (шашлики і все таке). Готували, хто що міг. А під вечір почався обстріл.

Повз проходили люди зі своїми дітьми. Не знаю, чи вони йшли додому, чи до знайомих. Почулися крики. Кричав чоловік. Це був якийсь нелюдський крик. Він пропонував все, що завгодно, аби врятувати свою дитину. Ми поїхали. Було вже темно, обстріли продовжувались. Привезли до лікарні жінку і дитину. Дитина була непритомна. Жінка стікала кров'ю. Купа дітей лежали мертві на підлозі. Санітари знесилені. Ми принесли дівчинку і побули там ще 15 хвилин. Потім нам сказали йти, бо лікарню теж обстрілювали. Наступного дня ми повернулися і дізнались, що дівчинку не врятували. Ми спостерігали, як вмирають діти... Це був найважчий день.

► А який день був найбільш сповнений надією і вірою в те, що є шанс?

П. Савченко: Ми до 2 березня вірили у те, що місто вистоїть. У нас і світло було, і міські телеграм- та вайбер-канали працювали. Ми виходили на марші, бачили однодумців. До того моменту, поки була якась інформація, що принаймні Київ стоїть, інші міста тримають оборону, у нас була надія. Не скажу, що Маріуполь дуже патріотичне місто. Але було багато молодих людей, які розуміли, що їхнє майбутнє можливе лише тут, їм подобається ця країна зі всіма її недоліками. Їм подобалось їхнє місто, життя, яке просто зламали.

ПАВЛО САВЧЕНКО

військовослужбовець, маріуполець

► **З якими проявами людяності ви стикалися, які вам запам'яталися?**

П. Савченко: Постачання в місто взагалі не було, ми були в кільці. Багато приватних підприємців розуміли, що їхні магазини постраждають, тож вони роздавали все людям, організовували пункти видачі, привозили воду, харчі, засоби гігієни. У нас у Маріуполі була своя «криптовалюта» – це цигарки, за які можна було будь-що купити. А гроші були як фантики. Більшість людей, у яких була можливість, просто так роздавали хліб і воду, під обстрілами привозили все самі.

Чесно кажучи, у мені борються дві сили. З одного боку, мені дуже хочеться повернутися у своє місто. А з іншого – я розумію, що його вже немає. Воно мертве. Я думаю, кожен з маріупольців вже вмер декілька разів. Вони вважають, що як повернуться, то життя буде таким самим. Але зараз я думаю, якби повернувся у своє місто, то кожна вулиця мені б нагадувала про той період. Я не знаю, чи хочу назад у своє місто. Це реально великий цвинтар. Але повертати його Україні треба.

► **Які цінності для вас є важливими і що вплинуло на їхнє формування?**

П. Савченко: Для мене найцінніші – відвертість, чесність, вірність своїм

поглядам, честь. Тут, на війні, можна побачити ці якості, а можна зустріти і протилежні.

Родина для мене цінна, як і Україна. Я захищаю свою родину і Батьківщину. А чесність? Йдеться, передусім, про чесність перед собою – коли ти кожен день собі можеш поставити питання і чесно на нього відповісти, чи ти все зробив, чи ні?

Вважаю, що мені пощастило з моїм оточенням, хоч я зростав у достатньо кримінальному районі. Але на моєму життєвому шляху завжди з'являлися світлі люди. Просто як світочі, до яких хотілося тягнутися, бути схожим. Книжки, родина, друзі – вони формували мій світогляд. Не можна сказати, що одна людина на тебе впливає. Є комплекс факторів та подій, і не завжди це світлі події.

► **Розкажіть про подію з вашого життя, яка вас найбільше вразила.**

П. Савченко: Найбільше вразило те, що відбулося в Маріуполі. Зараз здається, що було життя «до» і «після». Кацапи з шостої ранку починали гатити – можна було годинник звиряти. Пам'ятаю, як іноді прокидався і думав: *«Навіщо я прокинувся?»*. У тій реальності, де я спав, все було добре. Снилися друзі, якісь події, мирне життя.

Тут так само. Я зараз далеко від своєї родини. Зізнаюсь, мені важко. І не від того, що я від них далеко, а від того, що мій син росте без мене. Знаю, що той час вже не поверну ніколи. Але розумію, чому я тут – щоб в нього був шанс на це життя.

Взагалі війна – дивна штука. Коли ти десь їдеш, з кимось новим знайомишся, в твоєму житті з'являються різні люди, і тоді думаєш, якби жив в тому місті, у своїй бульбашці, то не зустрів би цих людей. Коли ми виїжджали з Маріуполя, багато незнайомців нам допомагали (просто так надавали нічліг, годували). Пам'ятаю, перше, що ми зробили (а ми фактично чотири тижні не їли хліба) – накупили хліба і наїлися.

Війна, на жаль, залишає свій слід. І я думаю, ми довго будемо від неї відходити. Ми, може, з війни підемо, а війна з нас – навряд. Дай Бог, щоб я помилявся. Тому що не хочеться нести її в дім. Але вірю, що ми всі повернемось.

► **Як ви опинилися на війні після виїзду з Маріуполя?**

П. Савченко: В армію я не пішов одразу. Певні події, а точніше люди, відбили в мене таке бажання. Не хочу про них згадувати. Але в мене залишалось відчуття того страху, коли ти не можеш нічого змінити і не впливаєш на ситуацію. Тоді для себе я розумів, що все одно мені доведеться воювати, щоб знову не виникла така ж ситуація, яка була в Маріуполі. Тому намагався усіляко готуватися. Окрім того, що працював, ще й впродовж року ходив на курси, вивчав тактичну медицину.

Моя робота була пов'язана з БПЛА, я також пройшов курси управління

дронами. Потім знайомі порадили шукати бригаду або конкретний підрозділ, де я зміг би застосувати свої навички і вміння оператора безпілотнока.

9 березня 2023 року я офіційно був призваний у лави ЗСУ, і вже рік служу.

Ми приїхали, нас зустріли дуже гарно. Пам'ятаю, після мобілізації через повітряну тривогу ми провели в лісі майже всю ніч і дуже мерзли. Це було ніби таке своєрідне хрещення. Потім я пройшов курс КМБ [курс молодого бійця, – ред.]. Ми досі підтримуємо зв'язок з хлопцями, з якими призивалися. Ці декілька тижнів нас згуртували, тому що кожен був відірваний від свого дому. Насправді, в мене залишилися тільки теплі спогади про цих людей: один з Хмельниччини, Сашко з Дніпра, Рома з Ігорем з Києва. Це був цікавий досвід. Я зрозумів наскільки ми всі різні, яка різноманітна наша країна: від архітектури, побуту до стосунків між людьми.

► **Розкажіть про свій підрозділ детальніше.**

П. Савченко: Це не типовий підрозділ, і не класична армія. І в цьому є як плюси, так і мінуси. Я не відчуваю якоїсь різниці у посадах чи званнях, ми більше на горизонтальному рівні взаємодіємо, – тут всі рівні, всі один за одного. Мені подобається, як вирішуються проблемні питання, і це відбувається досить швидко.

Хоч я і не психолог, але іноді цікаво подивитися, як людина себе поводить, як намагається залишатися такою ж, якою була до початку повномасштабної

війни. Мені здається, ми всі змінюємося, як камені, які точить вода. Але загалом підрозділ і підхід до роботи мені подобається – працюємо, намагаємося виконувати завдання.

► **Ви сказали, що на війні усі змінюються. Які зміни спостерігаєте у собі?**

П. Савченко: Я вже не той, ким був. Тепер завжди ходжу похмурий, серйозний. Ви можете спитати моїх однокласників, одногрупників, і вони скажуть, що раніше я був веселим, душею компанії, гульвісою. Війна дуже змінює, і саме середовище, події, які пережив, змінюють. В мене складається враження, що я вже декілька разів помер. Перший раз помер той хлопчик-гульвіса, коли помер батько, і мені довелося подорослішати. Другий раз ми усі померли в Маріуполі. Маю надію, що не доведеться помирати ще раз.

Мені здається, я став такий, як їжак чи дикобраз, у якого купа голок. Я так себе відчуваю, бо постійно насторожений. Іноді навіть вдома не виходить переключатися, бо думаю про щось, обмірковую, як це зробити. Тобто, головою я не вдома, а на війні. І тут легше. Першу відпустку я взагалі ледве витримав. Якщо відверто, в Києві не можу відпустку проводити, я дуже імпульсивно реагую на все.

► **Ви вирости на сході, а навчалися у Львові, на заході. Якою ви сьогодні бачите Україну?**

П. Савченко: Було багато періодів, коли Україна була поділена на частини. І мені здається, коли люди далі так думають, у них немає розуміння єдності. Я намагаюся уникнути термінів, які розділяють українців. Більшість свого життя я розмовляв російською мовою. Після 24 лютого просто переключився. Останній раз я розмовляв російською 21 березня 2022 року, коли проїжджав останній кацапський блокпост. Після цього зробив свій свідомий вибір.

В Україні дуже довго був внутрішній конфлікт – схід-захід. Важливо те, що люди не розуміють, що ними маніпулюють. Тому для мене країна – єдина, унітарна як спільнота людей з однією ідеєю, з розумінням, яким має бути наше майбутнє, що ми будуємо і для чого живемо.

Коли я навчався у Львові, у мене на потоці було 120 людей. Майже у всіх одногрупників я побував вдома, і не тільки у Львові, а й їздив у села, в гори. І усюди мене приймали так, ніби знали все життя. Тому маю тільки позитивні враження. І коли хтось мені щось казав про «западенців», я намагався їх присікати.

Але я не любив, коли на мене тиснули, щоб я говорив лише українською. Тому що до цього треба прийти самостійно. Наш вчитель історії був з УНА-УНСО. Я десь приблизно тільки в 2014 році зрозумів слова цього чоловіка. Він з перших днів у нас викладав, і якось сказав: «Хлопці та дівчата тут є і з Маріуполя, і з західної частини України. Але ви всі маєте пам'ятати, що в першу чергу, ви маєте бути українцями, а потім ким хочете: хоч геодезистом, хоч маркетологом». Так і є зараз. Якщо замислитись над цими словами, то тепер я розумію їх.

Саме завдяки цьому викладачеві у мене з'явилося бажання вчити українську мову і намагатися нею спілкуватися. Я потім приїжджав у Маріуполь, і в мене виникало питання – як це сказати російською? Я фактично два рази на рік їздив додому. А потім у 2002 у мене батько

помер, у 2003 я вже закінчив навчання і повернувся у Маріуполь. Знайшов роботу, одружився.

► **Зараз в інформаційному простоті часто зустрічається наратив: «Мрія всіх – Перемога». Що це для вас означає?**

П. Савченко: Я хочу помилятися, але мені здається, що війна надовго, і може стати справою не тільки мого життя. Росія нікуди не дінеться. І перемога, якщо нам вдасться цього досягти, буде тимчасовою. На жаль, росіяни довго і нудно можуть йти до своєї мети. І для нас постійно буде загроза зі сходу.

Я мрію побачити своїх онуків, і щоб вони не знали, що таке війна, а їхні батьки завжди були поруч з ними. Мій син не хоче нікуди виїжджати з України, і я чудово розумію, що, на жаль, війна також може його торкнутися. Він дивиться на тата, я для нього приклад. І він, до речі, перша людина, яка мене зрозуміла, коли я пішов воювати. Я не зізнався дружині, що сам пішов на війну. Вона мене не пустила б, то сказав їй, що мене забрали.

► **Чи змінилося у вас ставлення до смерті?**

П. Савченко: Смерть невідворотна. Я не знаю, коли це станеться, але ставлюсь до неї спокійно. Просто вмерти не боюсь. Я не знаю чому. Може, це неправильно. Скажу більше: я не боюсь самої смерті, а більше боюсь не побачити, як ростуть діти мого сина. А смерті чого боятися? Що ти можеш зробити проти неї?

► **Що для вас означає свобода?**

П. Савченко: Свобода – це вибір, воля. Свободи я, може, навіть ніколи не відчував. Іноді від твого вибору залежить чиєсь життя або доля. Тому, на мою думку, свобода – дуже умовна. Якщо є відповідальність, це вже не зовсім свобода, а певний тягар вибору. Ти дав слово і відповідаєш за людей, за справу, що тобі доручили, а тому ти не вільний.

► **На вашу думку, де Бог на війні?**

П. Савченко: Мені здається, що там, де війна – Бога немає. Є боги війни, а Бога на війні немає. Як кажуть, темрява – це відсутність світла. Війна – це відсутність світла, там немає Бога. Там є проблиски світла, коли люди роблять заради інших якісь вчинки, рятують когось. Але здебільшого для мене – це темрява.

Інтерв'юєр: Павло Дідула;

текст: Олена Джеджора, Леся Владимиренко, Вероніка Саврук; джерело: [веб-сторінка](#) УКУ